

Vennebrev



Falstadsenterets Venner



Mai 2019, Årgang 4, Nr 1

22. MAI 2019

MAGISK MAIKVELD MED KONSERT OG PANELSAMTALE

Falstadsenterets venneforening og Stiftelsen Falstadsenteret inviterer til vår årlige magiske maikveld, 22. mai 2019. Kvelden fyller vi med konserten RO/URO av Marthe Valle og panelsamtale omkring dagens flyktningkrise, menneskerettigheter, migrasjon og mennesker på flukt i Europa.



Marthe Valle

Med et rekordhøyt antall mennesker på flukt globalt følger en diskusjon om asylinstitutt og flyktningeretten- men også bredere, om menneskerettigheter og migrasjon. Hvem har krav på beskyttelse? Hvor, og hvordan, er vi forpliktet til å hjelpe? Og hvordan skal vestlige land stille seg til det økende antallet mennesker?

Med oss i panelet har vi Mari Holm Lønseth, stortingsrepresentant for Høyre, Trude Jacobsen, generalsekretær i hjelpeorganisasjonen Dråpen i havet og moderator Eirik Julius Risberg, Falstadsenteret.

Mari Holm Lønseth er stortingsrepresentant for Høyre og utdannet jurist. Hun har vært stortingsrepresentant for Sør-Trøndelag siden 2017 og sitter i Stortingets kommunal- og forvaltningskomité.

Dråpen i havet er en frivillig organisasjon som ble grunnlagt og bygd opp av Jacobsen med hjelp av frivillige. Organisasjonen har som formål å yte støtte til mennesker på flukt, samt å spre informasjon om flyktninger og migranternes livssituasjon. Dråpen i havet ble stiftet september 2015, og har siden oppstarten koordinert flere enn 5500 frivillige hjelpearbeidere til Hellas, der behovet for hjelp er stort.

Moderator vil være Eirik Julius Risberg, forsker ved Falstadsenteret. Risberg har en PhD i språkfilosofi fra Universitetet i Oslo.

Tidspunkt panelsamtale: 17.00-18.30

**Tidspunkt konsert RO/URO med
Marthe Valle: 19.00-20.00.**

Vi gjør oppmerksom på at konserten er et utendørsarrangement



Leder'n
Per Jarle Eriksen

Foreningen er godt i gang med et nytt driftsår. Årsmøte ble avholdt i mars der hele styret fikk fornyet tillit.

Samarbeidet med sentret utvikler seg stadig og vi deltar nå på en rekke av sentrets aktiviteter. Dette krever mye innsats av medlemmene, men aktiviteten ser ut til å gi de som deltar mye tilbake. Sentret har i tillegg til all annen aktivitet etablert seg som et meget godt besøkt sted for foredrag. Det siste halvåret har en ved flere anledninger samlet fullt hus. Folk ser ut til å ha registret at Falstad er stedet for gode foredrag. Vi tror dette vil fortsette. All informasjon om dette finner en på hjemmesiden til Falstad sentret.

Styret har besluttet å støtte et prosjekt for digitalt register over fanger og krigsseilere. Vi vil komme tilbake med informasjon om dette når arbeidet har kommet i gang.

Foreningen trenger flere medlemmer og styret vil oppfordre alle lesere til å bidra til rekruttering av nye.

Jeg vil nytte anledningen til å ønske alle en riktig god sommer!

Per Jarle Eriksen



Direktørens spalte
Christian Wee

2019 er godt i gang, og det har vært en flott start på undervisningsåret. Allerede i fjor høst så vi at antall skoleelever fra videregående økte, som følge av at flere skoler får tilbud om å reise til Falstad etter fylkessammenslåing. I vårsemesteret er det ungdomsskoleelever

som besøker oss, og vi har i årets første tre måneder hatt over 1000 elever flere på undervisning i forhold til 2018. Dette er veldig gledelig, og viser at fylket og kommunene i Trøndelag ser betydningen av å bruke Falstadsenteret for sine elever.

I fjor sommer lanserte vi vår digitale rekonstruksjon av Falstad fangeleir, og vi har frem til nå brukt den som guideverktøy. En av ideene bak den digitale rekonstruksjonen var å sette oss i førersetet blant museet og minnesteder når det gjelder bruk av digitale verktøy i museumslandskap, både til formidling og i undervisning. Vi er derfor veldig glade for at vår forskning- og utviklingsavdeling med Ingvild Hagen Kjørholt i spissen har fått 1,2 millioner kroner fra Kulturrådet til forskningsprosjektet Det mediterte minnesteedet, (MeMin). Forskere fra Falstad sammen med to forskere fra NTNU skal se på hva som skjer med minnesteder når de i tillegg til et fysiske også formidles digitalt.

Som i tidligere år markerer vi frigjøringsdagen 8.mai, og i år hadde vi besøk av Berit Reiss Andersen, leder for Nobelkomiteen. Etter hvert som tidsvitnene forsvinner og praten om 2.verdenskrig stilner rundt kaffebordene våre, blir dager som 8.mai enda viktigere enn før. I 2020 er det 75 år siden frigjøringen, og da ønsker vi å legge ekstra vekt på frigjøringsmarkeringen. I den forbindelse har vi allerede invitert representanter for kongehuset til Falstad, og vi håper på positivt svar etter hvert.

Statsbygg har snart ferdigstilt oppussingsarbeidet i kommandantboligens hovedetasje. I tillegg til nytt inngangsparti, som har stått ferdig en stund, er det nå lagt nytt gulv og annen overflatebehandling. Bygget kan nå tas i bruk som undervisningsrom for mindre grupper, og dersom noen av dere har lyst på en omvisning i bygget er det bare å ta kontakt med Anne i

resepsjonen.

Arbeidet med utstillingen i kommandantboligen går også videre. Prøveutstillingen ble ferdigstilt i fjor høst, og vi jobber nå med å skaffe finansiering til selve hovedutstillingen som er planlagt åpnet i løpet av 2020. Sparebankstiftelsen DNB bidro godt til dette med en bevilgning på 1,5 millioner kroner tidligere i år, og dette gjør det mulig for oss å komme i gang med arbeidet.

Med økt besøkstall følger også behov for mer bemanning, uten at dette reflekteres i bevilgninger over statsbudsjettet. Vi prøver derfor å bruke våre kurs og konferansefasiliteter til å bidra til økonomien. Vi har 28 overnattingsrom og møterom for opp til 120 personer, så dersom det er noen som planlegger kurs gjennom jobben, barnedåp, slektstreff eller har gjester på besøk som ikke har sett utstillingene våre så ta gjerne kontakt for å høre hva vi kan tilby dere.

God sommer til dere alle!
Christian Wee,
Direktør Falstadsenteret

FALSTAD MUSEUM - FORLØPEREN TIL FALSTADSENTERET

I mars 2012 skrev Arvid Aune denne beretningen om oppstarten av Falstad Museum i 1985. Vi tror den kan være av interesse også for dere som leser Vennebrev og kjenner Falstadsenteret slik det framstår i dag.

Først på 1980- tallet var det mye snakk om at det burde gjøres noe for å ta vare på det som fantes av minner i vid forstand fra fangeleiren på Falstad i krigsårene 1940-1945. Idegiverne til slike tanker så nok ikke for seg at en slik minnesamling skulle bli av et slikt format som dagens Falstadsenter. De fleste mente nok likevel den helst burde ligge ved daværende Ekne off. barneskole som senere skifta navn til

Eknetun skole. På den tid var det full drift ved skolen og selv om det var mye plass, mente ledelsen ved skolen at det var vanskelig å finne høvelig plass til et slikt formål.

En annen aktør som bidro sterkt til å realisere planene om Falstad museum, var Norsk-jugoslavisk samband. Njs. hadde sin bakgrunn i det vennskapelige forhold som oppsto under krigen mellom nordmenn og jugoslaviske krigsfanger i Norge. Å gjøre krigsfangenes historie kjent, kulturutvekslinger og vennskapskaravaner mellom Norge og Jugoslavia var viktige tiltak for å realisere foreningens ide. En lokal forening av Njf. ble også stifta i Levanger. På årsmøtet i april 1983 ble det vedtatt at det skulle arbeides med å få etablert et slikt museum til minne om Falstad og krigen. Årsmøtet nevner også litt om hva dette museet bør inneholde: "Det finnes ennå en god del ting rundt omkring som bør samles. Historikk/kart/oversikter, ting som er laget av fanger. Kopi av modell av Falstad som står på hjemmefrontmuseet i Trondheim. Også ting som peker framover, gaver til Sambandet og lignende. Det vil være muligheter for husrom i 2. etasje i det gamle skolebygget." Styret fikk fullmakt til utpeke en komite som skulle arbeide videre med saken. Etter dette ble Anne Grethe Sand, Arne Johnsen, Thorleif Jegerstedt, Arne Sand og Arvid Aune valgt som komite for realisering av dette arbeidet.

Først gjaldt det å skaffe det nye foretaket noenlunde formålstjenlige lokaler. Vi møtte stor forståelse hos Levanger kommune og fikk overta 3 rom i den gamle skolen som sto ledige etter den nybygde skolen var tatt i bruk. Noe renovering og oppussing måtte til, men vi møtte stor velvilje fra banker og næringliv i kommunen. Jan Kåre Løveng tok seg av det bygningsmessige. Ellers ble mye av arbeidet som ikke krevde spesialkompetanse, utført på dugnad. Etter hvert spurtes det

at lokalene begynte å ta form, og gjenstander begynte å komme. Om gjenstandene ikke akkurat strømmet inn, var det utrolig hva som var blitt tatt vare på. Anne Grete Sand gjorde en stor jobb med katalogisering av tingene. Vi disponerte 3 rom, men museumsfaglig bakgrunn var det vel heller skralt med. Tema for det første rommet en kom inn i var: Landet i krig, daglig liv med vareknapphet, rasjoneringskort, b-såpe, propagandaplakater, flyktningeruter, flyktningeloser, Tirpitz i Åsenfjorden osv. Rom 2: Daglig liv i Falstad-leiren. Fangearbeider, billedstoff. Rom 3: Jugoslavia-rommet. Gaver.



Interiør fra Falstad Museum

8. mai 1985 kunne Falstad Museum åpnes. Mye folk hadde møtt fram da fange nr. 1 på Falstad, Arvid Falkmo, foretok den offisielle åpninga.

Museet ble holdt åpent hver søndag i sommerhalvåret, og ellers i uka etter spesiell avtale. Det kom av og til også busslaster med gjester. Da måtte vi ofte dele inn i mindre grupper for det var ikke plass for så mange. Adkomst opp ei bratt trapp, satte også begrensninger for rullestolbrukere.

Forutsetningen for at museet kunne holdes åpent i helgene var selvfølgelig at det ble gjort en stor frivillig innsats fra lokalbefolkningen. Turnuslistene for omviserne som ble satt opp om våren, ble som regel fulgt uten problemer

med noen få interne bytter nå og da. I 2003 forsvant Jugoslavia fra verdenskartet. Den lokale foreninga av Norsk jugoslavisk samband ble også lagt ned. Falstad Museum forsvant også fra verdenskartet da Falstadsenteret ble oppretta. Det ble åpna i oktober 2006.



Solvang skole

«Med littegrainn hjølp gjær det littegrainn mån»

Som venneforening er vi jevnt på utkikk etter hvordan vi kan støtte virksomheten på Falstadsenteret. Vi har en utmerket dialog med ledelsen om dette, og det har ført til en del konkrete tiltak. Det nyeste som vi nå er i gang med å starte opp, er praktisk arbeid med å holde det rent og ryddig på området rundt bygningene. Dette er et arbeid som senteret har leid inn Statsbygg til å utføre tidligere. Det blir en relativt kostbar løsning, og det er derfor kjærkomment om venneforeningen kan ta ansvaret videre framover. Kort sagt er det snakk om å gjennomføre dugnadsøkter der vi raker singel og fjerner rask og ugras mv. Når dette går i trykken, er den første økta unnagjort og området har forhåpentlig vist seg fra sin beste side i forbindelse med 8. mai-arrangementet.



Parti fra Vistenfjorden

Busstur til Helgeland

30.08. – 1.09. 2019

Tematur med hovedvekt på det som hendte i dette området i 2. verdenskrig med Majavass-affæren som sentralt tema

Falstadsenteret og Falstadsenterets Venner satser på en ny tur etter mange gode tilbakemeldinger etter turen til Mosjøen i 2017. Denne gangen tar vi kystriksveien på tur nordover for å få med vakker kystnatur og noen krigs- og kulturminner, - og ikke minst -Vistenfjorden.

PROGRAM:

- Fredag 30.08.:** Ekne-Steinkjer-Namsos-Brønnøysund
Lunsj på Salmon and Train, Overhalla
Orienteringer underveis og besøk på kystfort ved Brønnøysund
Middag, overnatting og frokost Thon Hotell Brønnøysund
- Lørdag 31.08.:** Brønnøysund-Sandnessjøen
Båttur inn Vistenfjorden som var sentral i våpentrafikken
Lunsj om bord
Landsetting på Tjøtta
Orienteringer underveis
Middag, overnatting og frokost på hotell i Sandnessjøen
- Søndag 1.09.:** Sandnessjøen-Mosjøen-Ekne (E6)
Besøk på Skjervenga Museumsområde. Orientering. Kaffe.
Vi tar en stopp på Majavatn
Lunsj på Namsskogan Hotell

Informasjon og orientering underveis vil bli gjennomført i samarbeid mellom våre lokale krefter og «innleide» historikere.

- PRIS:** Kr 4200 pr. person i dobbeltrom
Kr 3450 om en ikke ønsker å være med på båtturen
Tillegg enkeltrom kr 945
Prisen dekker transport, overnatting og alle måltider som er nevnt.

- PÅMELDING:** Denne turen er annonsert tidligere, så det er ikke mange ledige plasser. Påmelding **SENEST 10. JUNI** til Otto Asbjørn Solli, Bursflata 4, 7624 Ekne, Mob. 95109751 eller (helst) otta-so@online.no
Oppgi antall og ønske om enkeltrom/dobbeltrum!

Nytt samarbeid vennskapssambandet Norge Vest-Balkan

Etter et godt medlemsmøte i mars, med suppleringsvalg til styret, går Unge Falstadvenner inn i sommeren med et spennende utvekslings samarbeid med Vennskapssambandet Norge Vest-Balkan. Sambandet har som mål å opprette et team av ungdommer som skal samarbeide om en strategi for hvordan Vennskapssambandet Norge Vest-Balkan kan jobbe for ungdom.

Dette er i utgangspunktet ikke nytt. Det er tidligere gjennomført utvekslinger i noe mindre skala, nå skal dette utvides. Større aktører og bredere samarbeid med blant annet EØS, Erasmus, Studieturer, politikk, demokrati læring i skoler osv. skal få en større plass i prosjektet.

Unge Falstadvenner utveksler med to representanter. Vi gleder oss til å se hva



Fatima Almanea,

Leder for Unge Falstadvenner

dette kan medføre av ringvirkninger og nye engasjement på viktige områder.

Grunnleggende rettigheter trues i mange Europeiske land, spesielt i Øst, slike initiativ er med å demme opp og forebygge negative utviklinger. Vi ser fram til å bidra positivt!



Minneord om Angel Daling

Angel Daling døde 11. mars, 92 år gammel. Han var et mye brukt tidsvitne om lokale forhold i Ronglan og Ekne under andre verdenskrig. Han var 12 år da krigen starta og gammel nok til å få med seg mye av det som skjedde i distriktet, og en uvanlig god hukommelse gjorde at han har bidratt med mye viktig informasjon til arbeidet med å dokumentere krigs- og fangetida på Ronglan, Ekne og Falstad.

Han deltok også som omviser i regi av Falstad Museum, og har helt til det siste vært en aktiv deltaker på arrangementer og turer med krigs- og fangehistoriske tema.

Fra årsmøtet for 2018

Det aller meste av dokumentene etter årsmøtet har gått ut med e-post eller er lagt ut på området vårt på Falstadsenterets hjemmeside. En del medlemmer har ikke mulighet til å bruke nettbaserte media, så vi tar med noen hovedpunkter i Vennebrev. Møtet ble avviklet 12. mars 2019. På saklista sto vanlige årsmøtesaker ingen andre saker var meldt inn i forkant.

Årsmelding, hovedpunkter

- «Kick off» for 17. maikomiteene i kommunen.
- Medvirkning på 8. maiarrangementet.
- Arrangerte Magisk Maikveld med Lars Bremnes m.fl.
- Helgevertskap på senteret i sommersesongen.
- Falstadvangenes Gavestipend til Sigri Olive Kjølén.
- Samarbeid med Falstadsenteret om å arrangere temakvelder.
- Videre oppfølging av arbeidet med å fornye bjørka i gårdsrommet.
- Utgitt to utgaver av Vennebrev.

-Støttet prosjekt Digitalt Fangearkiv økonomisk.

Regnskap

Underskudd på ca. 30 000 kroner. To hovedårsaker: stor nedgang i kontingentinntekter og betydelig underskudd på Magisk Maikveld. Regnskapet godkjent uten merknader av revisorene.

Valg

Leder: Per Jarle Eriksen, gjenvalg. Nestleder: Rolf Pettersen, gjenvalg. Resten av styremedlemmene ble også gjenvalgt eller hadde ett år igjen av funksjonstida: Svein Helge Falstad, Liv Iren Grandemo, Marit Nordholmen og Otto Solli. Vara: Kirsti Årøen Lein og Helge Skjerpe.

Aktivitet i 2019

- Videreføre tidligere aktiviteter og arrangementer.
- Arrangere busstur til Helgeland høsten -19 med hovedtema Majavassaffæren.

Minneord om Jacob Hagen

Jacob Hagen døde 10. mars, 103 ½ år gammel. Hagen var den siste gjenlevende av Trondheimsgislene fra 1942. Han ble arrestert 7. oktober og kom til Falstad to dager senere.

Etter unntakstilstanden ble han sammen med 16 andre fanger flyttet til Frosta for å arbeide på luftvernstillingene ved Flekstad. Han ble løslatt lille julaften 1942.

Fra 1990-tallet og utover gjorde Jacob Hagen en stor innsats for å dokumentere Falstads krigshistorie. Han skrev beretninger og samlet avisutklipp og annet skriftlig materiale som ble overlevert til Falstad. Han var også fast deltaker på minnemarkeringene i Falstadskogen 8. mai og deltok senest i 2018.



En oppfordring til leserne

Stipendutvalget i Falstadsenterets Venner har en utfordring som vi tror noen av dere kan hjelpe oss med.

Som mange av dere vet, var Falstadangenes Gavestipend tenkt som en gjenytelse fra tidligere fanger for hjelp og støtte fra lokalbefolkningen i Ekne og omegn i fangetida. Da kunne en søke om økonomisk hjelp til barn og unge i distriktet. Først på 2000-tallet ble det gjort endringer på stipendet i samarbeid mellom tidligere fanger og styret i Falstadangenes Forening. Praksis i dag er at det deles ut ett stipend pr. år med en sum på 10 000 kroner, og dette må det søkes på.

I statuttene står det:

Stipendet på kr 10.000 kan fortrinnsvis tildeles ungdom i alderen 15-25 år fra skolekretsene Ekne og Tuv, men kandidater fra nærliggende områder kan også komme i betraktning.

Kriterier for tildeling er at ungdommen har utmerket seg med sin interesse for samfunnet rundt seg, for spørsmål om fred og demokrati,

og viser evne til selvstendig tenking og initiativ.

Utfordringen stipendutvalget har, er at vi får så få søkere. Vi er sikre på at det i Levangerområdet finnes en god del ungdommer som oppfyller kriteriene, men de søker altså ikke. Den viktigste årsaken tror vi er at vi ikke klarer å nå fram til ungdommene med informasjon om stipendet, trass i at vi prøver ganske hardt. Det er her vi kunne tenkt oss litt bistand fra FV-medlemmer og andre. Dere er lettere å nå fordi dere oftere bruker de informasjonskanalene som vi opererer på (papiravis, nettside, storskjermer, facebook, plakater), og dere har kanskje kjennskap til en ungdom eller flere som kan være aktuelle kandidater. Derfor ber vi dere:

-Tips oss hvis dere kjenner gode kandidater, eller:

-Fortell vedkommende om stipendet slik at hun/han følger med når det blir utlyst. Søknadsfristen i år vil bli omkring midten av september.

Kontakt: Otto Asbjørn Solli, mob. 95109751, epost otta-so@online.no
På forhånd takk for hjelpa!

Utgiver av Vennebrev:

Falstadsenterets Venner ved:

Sekretær **Svein Helge Falstad**

Falstadberget, 7624 Ekne

Tlf. 932 02 224

E-post: Falstad2@yahoo.com

Medhjelper: **Alfred Falstad**

Bursflata 28, 7624 Ekne

Tlf. 994 85 771

E-post: alfberfa@hotmail.com

Medhjelper: **Otto Solli**

Bursflata 4, 7624 Ekne

Tlf. 951 09 751

E-post: otta-so@online.no

*Venneforeningens styre og
bladredaksjon ønsker medlemmer*

og lesere av Vennebrev

God sommer!